

RUMANTSCHIA

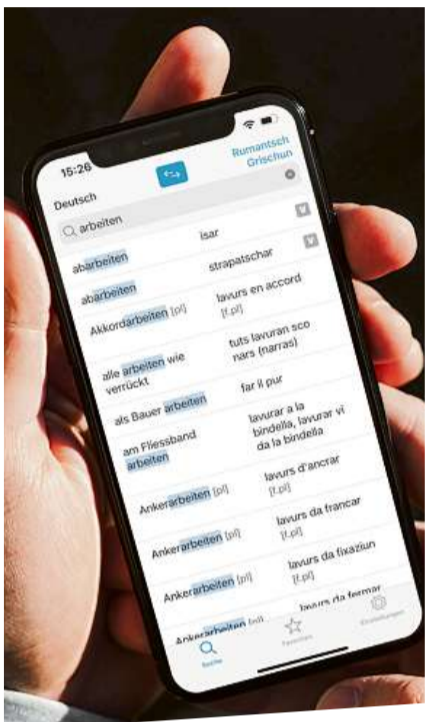
Nova app «Dicziunari Rumantsch»
cun passa 500 000 endataziuns

Dapi quest'emna stat a disposiziun a la Rumantschia ed a tuts che han interess da la lingua rumantscha in nov utensil pratic: ina app gratuita per telefonins e tablets cun dicziunaris voluminus. L'app san ins telechargiar gratuitamain en Google Play ed en l'App Store.

L'app «Dicziunari Rumantsch» unescha sis differents dicziunaris cun passa in mez milliun endataziuns en ina app. Ella cuntegna dicziunaris da tut ils tschintg idioms sursilvan, sutsilvan, surmiran, vallader e puter sco era dal rumantsch grischun. Perquai che las datas vegnan tuttas telechargiadas cun l'installaziun sin il telefonin, respectivamain sin il tablet, funcziunescha l'app pli tard era senza connexiun cun l'internet.

Rotkehlchen per rumantsch?

Las datas linguisticas derivan dals dicziunaris uffizials che vegnan era duvrads en l'instrucziun. Ils dicziunaris dals idioms surmiran e sutsilvan sco era dal rumantsch grischun derivan da pledarigrond.ch, las datas sursilvanas da vocabularisursilvan.ch e quellas dal vallader e dal puter sa basan sin ils dicziunaris da «Meds d'instrucziun dal Grischun». L'interfatscha d'utilisader simpla e surveiaivla stat a disposiziun en tudestg e rumantsch. Ella pussibilescha da midar svelt tranter ils differents modus da tschertgar ed ils differents dicziunaris. Ella porscha plinavant la pussaivladad da memorisar singuls resultats en ina glista da

La app «Dicziunari Rumantsch» pon ins telechargiar gratuit sin il telefonin. FOT MAD

favurits. La funcziun è adattada per memorisar plects ch'ins ha tschertgà gia pliras giadas.

L'app sa drizza en emprima lingia a persunas da lingua rumantscha che ston consultar il vocabulari per chattar ina translaziun rumantscha dad in pled tudestg (p.ex. «Rotkehlchen»), chapir in pled rumantsch betg tant frequent (p.ex. «mugrin») u per verifitgar la scripziun dad in tschert pled (p.ex. «otorinolaringologia») – saja en l'agen idiom u en in dals auters idioms. Plinavant duai l'app dentant era esser in agid per gliued che viva en il territori rumantsch, ma ha in'otra lingua materna u per persunas da lingua tudestga che emprendan rumantsch.

Il project han realisà *Gion-Andri Cantieni* (programmaziun), *David Bühler* (design) e *Martin Cantieni* (mainaproject) sco software open source. Diversas instituziuns ed organizaziuns han sustegnì il svilup da l'app. (cdm/fmr)

Sin dicziunari.ch chattan ins ulteriuras infurmaziuns e links.

LA CIFRA DAL DI

47,2
kilos

En media bitta in tegnairecha svizzer da quatter persunas d'advent 47,2 kilos paun per onn. Tenor l'Uffizi federal da statistica è quai bunamain ina terza dal paun che vegn cumprà en stizun. (fmr/ac)

In cudesch, trais auturs e quattordesch translatur(a)s

Scolaras e scolars da la Scola chantunala grischuna (da la matura bilingua e da la scola media spezialisada) han translata texts dals auturs David Bucher, Marc Menz e Christoph Schwörer. La nova publicaziun rumantscha, cumparida en collavuraziun cun l'Uniu Rumantsch Grischun, è vegnida preschenta a chaschun d'ina vernissascha ils 10 da november 2021 en la mediateca da la scola a Cuira.

Igl è curt avant las quatter. En la mediateca spaziusa da la Scola chantunala grischuna aud'ins discurs animads. Passa 60 scolaras e scolars sa tschantan plaunsieu sin las sutgas preparadas davos las curunas da cudeschs. Ina gruppa da mattaschas surri. In giuvenil mangia anc spert ses tranteralgias. Sin tribuna sa chattan duas pultrunas cotschnas flancadas da dus canapés violets. Sin in da quels sesan trais giuvenilas. Entamez è piazzada ina maisa radunda cun il cudesch nov.

Exact las quatter cumparan las duas moderaturas, las scolaras *Sabrina Bass* e *Silena Bühler*, sin la tribuna. L'auditori sa quieta. «Ti Silena, oz sun jau ma dumandada en l'auto da posta: Pertge è la posta atgnamain melna?», entschaiava Sabrina Bass il discurs. Sia collega ponderescha in mument, alura respunda ella: «Hm, jau na sai betg.» – «Pertge vesa or ina roda che gira spert, sco sch'ella giess enavos?» Puspè studegia la dunna giuvna e respunda auzond las spatlas: «Betg idea!» Il discurs continuescha in mument en questa maniera, enfin che Sabrina Bass sa vilenta da sia collega: «Ma ti na sas propi nagut!» Rir en l'auditori. Ma empè dad esser em-

barassà respunda Silena Bühler tut ruasavlamain: «I n'è gnanc pussaivel da savair nagut!» Cun quests plects supplitgescha ella *Sara Bott* da vegnir nanavant e lezza prelegia l'istorgia cun il titel «Pertge na sai jau betg simplamain savair nagut?»

L'idea

L'introducziun da la vernissascha è exemplarica per las istorgias fictivas scrittas dals trais amis *David Bucher*, *Marc Menz* e *Christoph Schwörer*. Ils texts emprovan dad explitgar fenomens dal mintgadi, per ils quals i n'è gnanc da chattar ina resposta en l'internet: Pertge han bananas adina il numer 1? Pertge van soccas novas pli tgunsch a perder cun lavar che veglias? Ston ins atgnamain agiuntar sal, sch'ins cuschina pasta cun aua da la mar?

Sco quai ch'ils auturs raquintan, saja l'idea sa sviluppada da spira lungurella avant varsaquants onns en in champ da battasendas. Ensem cun *Eveline Marberger* han els lura fundà il Biro per explicaziuns spinusas (per tudestg enconuschent cun il num «Büro für Erklärungsnotstände») che interurescha cun acri-

bia e precisium las (davosas) dumondas avertas.

Ils auturs

Suenter la prelecziun da l'emprim text clogman las moderaturas ils trais auturs David Bucher, Marc Menz e Christoph Schwörer sin tribuna. Trais umens che paran dad esser sin l'emprim sguard discrets e modests, umens, forsa era babs sco mintgin auter.

Las moderaturas vulan savair dad els, pertge exact ch'il biro haja num Biro per explicaziuns spinusas. Christoph Schwörer explitgescha ch'il num gaja simplamain a prà fitg bain cun lur idea da basa e remartga surriend, quant bain ch'il num rumantsch tuna. La dumonda, pertge ch'els hajan vuli publicitar in cudesch per rumantsch (ed hajan perquai contactà la Scola chantunala), respunda David Bucher suenter ina curta pausa da reflexiun uschia: «Nus avain gugent linguatgs ed avain gi l'idea da laschar translatur il cudesch. Quai vulevan nus far en ina lingua pli exclusiva che l'englais. En medem mument vulevan nus sustegnair il rumantsch.» Ses dus collegas dattan dal

chau e sfrignan. L'auditori applaudescha spontanamain.

Translatur – ina lavur pretensiusa

La gronda part da las ideas per ils texts derivan dals auturs sez. Per part han els dentant era empruvà da responder dumondas ch'èn vegnidas inoltradas da differents persunas sin ina plattafurma digitala. Sco che Marc Menz raquinta durant la vernissascha, saja quai era stà il cas tar l'istorgia cun il titel «Pertge gustan tut ils Smarties (tuttina) delizius danor ils cotschens?» En il discurs suenter la prelecziun dal text correspondent raquintan las duas scolaras, *Sarina Lanfranchi* ed *Ursina Moser*, ch'i na saja betg stà dal tut simpel da translatur quest text. Las frusas sajan fitg lungas. Era hajan ellas stui inventar divers plects, perquai ch'els n'existivan betg anc en il vocabulari.

Ultra da quai menziunan ellas ch'il text haja stui vegnir repassà pliras giadas. La dumonda finala, sch'ellas translattassan puspè in text u sch'ellas preferissan da scriver in agen text la proxima

giada, respunda Ursina Moser immediat: «Alura scrivess jau plitost in agen text!»

La pajaglia

Dadora èsi vegnì stgir. Las fanestras grondas da la mediateca reflecteschan il scenari a l'intern: En il fratemp èn tut las scolaras ed ils scolars che han translata in text, en tut quattordesch, sa radunads sin tribuna. *Rino Darms*, che ha sustegnì il project da la vart da l'Uniu Rumantsch Grischun, surdat a mintga scolara ed a mintga scolari in cudesch. Il scolast *Corsin Caglia* reparta intgins regalets: in bon da cudeschs e (natiralmain) in grond pachet Smarties. Ils eglis da las scolaras ed ils scolars traglischan. Pauc pli tard prendan las moderaturas cumià e l'atmosfera solenna vegn interrutta: Las scolaras ed ils scolars stattan en pe e bandunan tschant-schond e riend la mediateca.

J. Bühler

Dapli infurmaziuns sin: www.erklarungsnotstand.ch/

Las duas moderaturas Silena Bühler (da vart sanestra) e Sabrina Bass (da vart dretga) ensemen cun ils trais auturs Marc Menz, Christoph Schwörer e David Bucher (da sanester).

Il cudesch rumantsch che scolaras e scolars da la Scola chantunala grischuna han realisà. FOTOS MAD

Scolaras e scolars da la Scola chantunala che han translata ils texts dal Biro per explicaziuns spinusas. Da sanester a dretg: Sarina, Lia, Ursina, Jana, Sabrina, Silena, Andri, Natalia, Sara, Alina, Maurin, Ilia, Annina e Lea.